

Kommunal- og moderniseringsdepartementet  
Nærings- og fiskeridepartementet

Deres ref: 19/4948

Vår ref: MHF

Dato: 28. januar 2021

## **Innspill til NOU om næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn**

Norsk Industri representerer 3 000 medlemsbedrifter med over 130 000 ansatte. Industri og bergverk hadde i 2020 en verdiskaping på 233 milliarder kroner, en eksportverdi på 442 milliarder kroner og om lag 225 000 sysselsatte. Industribedriftene er spredt over hele landet. Mange bedrifter er viktige aktører i lokalsamfunnene som hjørnesteinsbedrifter.

Norsk Industri mener at utredningen om næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn, gir en god beskrivelse av industriens betydning i distriktene. Vi mener at Distriktsnæringsutvalgets utredning, sammen med rapportene fra Demografiutvalget og Prosess21, bidrar til å styrke kunnskapsgrunnlaget som trengs for å sikre fornyet og helhetlig politikkutforming knyttet til sentrale områder som f.eks. energi, klima, innovasjon og distrikt.

For å ha industriell aktivitet et sted er det en rekke faktorer som må være på plass for å sikre at industriens produkter er konkurransedyktige i globale markeder. Dette gjelder både i distriktene og i sentrale strøk. Viktige generelle rammebetingelser vil være skatter og avgifter, transport, tilgang til gode infrastrukturløsninger (kraft, kraftnett, vei, jernbane, sjøtransport, etc.), tilrettelegge for et variert arbeidsliv i distriktene, tilgang til kompetanse/utdanning, etc. Forutsigbare og langsiktige rammevilkår, både generelle og målrettede, er en forutsetning for at industrien skal øke sin verdiskaping samtidig som utslipp fjernes. Det grønne skiftet kan ikke gjennomføres i laboratorier eller i møter, det må skje der samfunnsnyttige produkter for fremtidens lavutslippssamfunn produseres.

Norge har globale konkurransefortrinn innen prosessering av råmaterialer og metaller, integrasjon i maritim sektor, produksjon og resirkulering av batterier, produksjon av hydrogen, havvind, ny teknologi innen karbonfangst og lagring, etc. Der andre land bruker fossil energi som innsatsfaktor, har Norge tilgang til store mengder fornybar kraft som kan brukes til industribygging. I tillegg har vi i Norge fordelen av å ha en arbeidsstyrke som er høyt utdannet, teknologisk kompetent og med lang industriell erfaring.

Tilgang på fornybar kraft til konkurransekraftige vilkår er for store deler av industrien et helt avgjørende konkurransefortrinn. Norsk Industri ser at det fremover vil være økende kraftbehov i samfunnet, som følge av omstillingen til et lavutslippssamfunn der mye skal elektrifiseres. Det er derfor viktig å sikre økt krafttilgang basert på fornybare ressurser. Norsk Industri deler utvalgets bekymring rundt opprinnelsesgarantier. I en verden der industriprodukters påvisbare karbonavtrykk,

også fra kraftforsyning, blir stadig viktigere, får norske bedrifter som utelukkende bruker kraft produsert med fornybare og utslippsfrie kilder en stor fordel. Dagens opprinnelsesgarantiordning skaper uberettiget tvil om at dette er tilfelle. I første omgang bør NVEs Klimadeklarasjon formaliseres og gis status som verifisert dokumentasjon på utslippsnivået for norsk kraftomsetning. I tillegg bør norske myndigheter oppfordre EU til å endre eller fjerne ordningen slik at den ikke kan så tvil om at forbruk av norsk kraft er utslippsfritt.

Fremtiden må bygges på skuldrene av eksisterende industri. Det skjer mye innovasjon og nyskaping i eksisterende bedrifter. Industribedriftene representerer potensial for økt verdiskaping og nye arbeidsplasser basert på fornybar energi og det høye kompetansenivået både i bedrifter, samarbeid i og på tvers av næringsklynger og andre kompetansemiljøer.

Det er mye som fungerer bra i det norske virkemiddelapparatet. Samtidig opplever mange fortsatt at virkemidlene ikke treffer godt nok behovene bedriftene har. Vi ser også at programmer er mindre tilpasset og tilgjengelige for mindre lokale virksomheter industrien samarbeider med og som har stort potensial for videreutvikling.

Transport på vei, bane, sjø og luft er en viktig innsatsfaktor for bedriftene, jfr. TØIs varestrømsanalyse, hvor transport og logistikkutgiftene står for 14% av de årlige driftskostnadene. Det er derfor viktig at prosjekter i distriktene med stor nytte for industrien prioriteres. Det er også viktig at en fortsetter utbygging av prosjekter som senker kostnadene for varetransport. For eksportindustrien er det svært viktig med en fortsatt utbygging av hovedveiene og havnene/sjøtransport. For industrien er det i tillegg viktig at arbeidsmarkedsregionene utvides og prosjekter som reduserer reisetid i regionene prioriteres.

Norsk Industri deler utvalgets anbefaling om at den differensierte arbeidsgiveravgiften er et viktig virkemiddel for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål og at den bør videreføres.

Utvalget peker på at dersom en ønsker å endre befolkningens flyttepreferanser, er trolig personrettede virkemidler og virkemidler som kan øke bostedsattraktiviteten i distriktskommuner, godt egnet. Samtidig ser de at det vil være behov for mer inngående kunnskap om befolkningens flyttepreferanser, slik at en kan identifisere målrettede tiltak. Vi deler utvalgets syn på behovet for å utrede dette nærmere. Mer kunnskap om dette har stor betydning for industriens muligheter for å rekruttere og beholde kompetanse.

Utredningen peker på at kompetansetilgang i distriktene er en utfordring. Industrien deler denne bekymringen. Dette er en utfordring både ved stedlig kompetanse og for tilgangen til ny kompetanse ved tilflytting. Et tettere samarbeid mellom opplæringsinstitusjonene og næringslivet er nødvendig for å sikre kompetansebehovet fremover.

I rapporten går det frem at industrien ("Annen industri" og "Prosessindustri") er relativt sett viktigere for sysselsettingen i kommuner som er kategorisert i sentralitetsklassene 4, 5 og 6. Vi ser også at det er flere ansatte i industrien her i 2019 enn det var i 2000. Norsk Industri arbeider tett med opplæringskontorene som skal skaffe lærlinger til industrien. Samtlige av de rundt 40 opplæringskontorene rapporterer om mangel på lærlinger i ett eller flere fag (rapportert høst 2020). Det betyr at industrien ikke får tak i den fagkompetansen man trenger. Tilsvarende er

det vanskelig for industribedrifter å skaffe spisset kompetanse når arbeidsmarkedet er avgrenset.

Industrien må øke produktiviteten og omstillingsevnen for å styrke konkurranseevnen. Dette krever økt kompetanse hos ansatte og nyutdannede. For industrien er det derfor særlig viktig at utdanningsinstitusjonene leverer rett mengde av riktig kompetanse. Dette skjer ikke i dag, men er fullt mulig å få til i fremtiden. Norsk Industri vil peke på noen konkrete tiltak.

Det må være et mål for utdanningspolitikken i kommuner, fylker og staten at flest mulig får seg relevant jobb etter fullført utdanning. I dag dimensjoneres videregående skole i mange fylker ut fra elevenes ønsker. Dette gjør at mange velger retninger uten læreplasser, og følgelig må ta fagbrev i skole (som er en lite attraktiv utdanning for arbeidsmarkedet), starte på nye utdanningsløp, begynne å jobbe som ufaglært eller gå på NAV. Samtidig opplever næringer som stillasbransjen m.fl. at det er svært vanskelig å rekruttere unge til disse jobbene, og de må derfor basere seg på innleid arbeidskraft. Løsningen er ganske enkelt å spørre lærebedriftene hvor mange lærlinger de trenger, og dimensjonere ut fra det.

I tillegg til nye modeller for dimensjonering trengs det endringer blant rådgiverne. Disse må i større grad vektlegge målet om arbeid etter endt utdanning. Kommunene (ungdomsskole) og fylkene (videregående) bør derfor rekruttere/leie inn personell til denne jobben som kjenner arbeidslivet i regionen, og kan gi råd (særlig for yrkesfag) om hvilke retninger man bør velge for å få jobb. Man kan her eksempelvis gjøre samarbeidsavtaler lokale opplæringskontor som kjenner arbeidsmarkedet og er vant til å formidle elever til læreplass.

Målet med etter- og videreutdanning må være økt omstillingsevne og økt produktivitet, både for den enkelte og for bedriften. Gjennom bransjeprogrammene og Industrifagskolen, som har vokst ut fra Frontfagsforhandlinger mellom Norsk Industri og Fellesforbundet, vil det i 2021 bli gitt utdanningstilbud til 2 000 – 3 000 ansatte i industrien. Utdanningene kommer i stand etter en felles søknad fra arbeidsgiver, arbeidstaker og utdanningsinstitusjon. Sammen sikrer vi at utdanningene får riktig innhold, og at de blir tilbudt på en måte som senker barrierene for deltagelse. Det tilbys utdanninger på alle nivå gjennom ordningene. Norsk Industri jobber også for å utvikle gratis grunnleggende rent digitale kurs innenfor sentrale emner som programmering, it-sikkerhet og stor-data (som et Massive Open Online Course - MOOC). Målet er at store grupper av industriansatte kan ta disse kursene der de er.

Norsk Industri er også opptatt av å styrke mulighetene for desentral etter- og videreutdanning. Det finnes allerede i dag gode eksempler på videregående skoler (J.fr. «Utdanning i Ryfylke» i regi av Strand og Sauda vgs.) som i samarbeid med universiteter/høyskoler legger til rette for studier på høyskolenivå. Det bør være mulig å videreutvikle slike modeller med utgangspunkt i den omfattende teknologiutviklingen som har skjedd de siste årene.

Analysen viser at privat sektor i større grad enn offentlig sektor har bidratt til sysselsetting i distriktene de siste par tiårene. Arbeidsplassene i offentlig sektor, og særlig i staten, er sentralisert i større grad enn i næringslivet.

På Raufoss, er det etablert et tett samarbeid mellom yrkesfag, fagskole og høyere utdanning for å sikre riktig kompetanse til regionen. I Læringsfabrikken får elever i videregående skole og Fagskolen i Innlandet tilgang til kompetanse i bedriftene

i industrien på Raufoss. Også etter- og videreutdanning er inkludert. De får også tilgang til det mest moderne utstyret som brukes i dag.

I Kongsberg har samlokalisering av videregående skole (VG2 TIF) og industri i Kongsberg kompetansesenter for yrkesfag bidratt til å løse utstyrsproblematikken. Der åpnet industrien dørene for den videregående skolen og inviterte den inn i Teknologiparken for å drive undervisning.

Dette er eksempler til etterfølgelse og inspirasjon. Det er flere tilsvarende eksempler rundt i landet.

Norsk Industri støtter utvalgets vurdering av viktigheten av å få på plass en kobling mellom studenter og næringsliv (etter modell fra krav om arbeidserfaring ved sivilingeniøruddanningen ved NTNU). Dette bør brukes aktivt i flere utdanningsløp for å sikre kobling mellom industri, student og utdanningsinstitusjon. Videre vil vi fremheve nærings-phd'er som en svært god måte å koble sammen bedrifter og kompetansemiljøer. Slike lærlingeordninger for høyere utdanning kan bidra til å løfte studentenes interesse for å arbeide i industrien og være en god arena for bedriftene å markedsføre sine virksomheter og slik sikre bedre tilgang på kompetent arbeidskraft.

Med vennlig hilsen  
Norsk Industri

Stein Lier-Hansen (sign.)  
Adm.dir.